

آشنایی با مراکز و نشریات دینی

دپارتمان دین دانشگاه هاروارد

می‌توان گفت ارتباط هاروارد با رشته مطالعات دینی، قدمتی به اندازه عمر خود هاروارد دارد؛ به گونه‌ای که در مراجعه به اسناد قدیمی مربوط به تأسیس هاروارد و تاریخچه شکل‌گیری این دانشگاه، ملاحظه خواهیم کرد، بنیان گذاران آن با این امید که "دین‌شناسی و دین‌پژوهی از محدوده کلیساها خارج نشود، تمایل خویش به راهاندزی این رشته را عنوان کرده‌اند. مطابق همین اسناد، قدیمی‌ترین کرسی استادی دانشگاه به هولیس^۱ (پروفوسور در رشته الاهیات) در سال ۱۷۲۱ تعلق داشته است.

هم‌چین نخستین دوره اخذ لیسانس برئی کشیش‌ها در سال ۱۸۱۱ راهاندازی و بالآخره مدرسه الاهیات هاروارد در سال ۱۸۱۶ رسماً تأسیس شد. سنت آموزش حرفه‌ای کشیشان هم‌چنان در مدرسه الاهیات تداوم یافت و رفته رفته سایر رشته‌های مرتبط نیز در کنار مقاطع مختلف تحصیلی در آن مدرسه شکل گرفت. این رشته‌ها همگی ارتباطی تنگاتنگ با مطالعات دینی و به ویژه سنت‌های مسیحی داشتند.

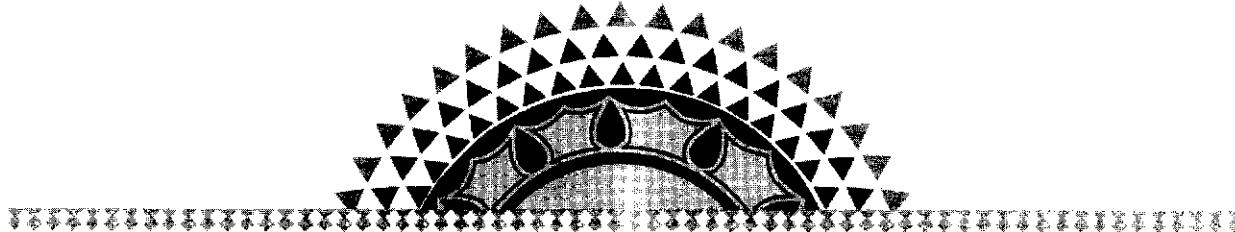
کمیته مطالعات دینی دانشگاه هاروارد، یک دپارتمان دائمی و زیرمجموعه دانشکده علوم و هنرهاست که اعضای علمی خویش را با تالید و تصویب رؤسای هر دو دانشگاه از میان دو دانشکده علوم و هنرهای مدرسه الاهیات هاروارد برمی‌گزینند.

تحصیلات تکمیلی این کمیته به دو گروه PhD و ThD تقسیم می‌شود که گرچه هر دو دکترای دین‌پژوهی‌اند، اولی توسط دانشکده علوم و هنرهای دومی از طریق مدرسه الاهیات به فارغ‌التحصیلان اعطا می‌شود. هم‌چنین در دوره لیسانس نیز علاقه‌مندان می‌توانند در رشته مطالعات تطبیقی دین^۲ و در گروهی آموزشی به همین نام، به تحصیل پردازند.

باید خاطرنشان کرد که راه‌اندازی مقطع لیسانس دوره‌ای نسبتاً تازه تأسیس در این کمیته است و پیش از این در آن جا تنها در سطح تحصیلات تکمیلی و آن هم فقط برای اخذ دکترا، امکان تحصیل فراهم بود. رشته مطالعات تطبیقی دین که در مقطع لیسانس در کمیته مطالعات دینی دانشگاه هاروارد تدریس می‌شود، در سال ۱۹۷۴ و از سوی گروه آموزشی علوم و هنرهای پی‌ریزی شد. اما نخستین برنامه درسی زمان‌مند جهت اخذ مدرک دکترا در سال ۱۹۳۴، یعنی هنگامی طرح‌ریزی شد که واحد ویژه‌ای به نام "تاریخ و فلسفه دین"^۳ به رشته‌ای با همین نام تبدیل شد.

در میان کهن‌ترین رشته‌های دین‌شناسی و قدیمی‌ترین استادی این رشته در هاروارد، ذکر نام استادی همچون ویلیام جیمز^۴ (متخصص و داشمند بزرگ رویکرد دینی به فلسفه و روان‌شناسی) و نیز جرج فوت مور^۵ (متخصص مشهور ادیان و زبان‌های سامی و نخستین

دانشجوی شهر ادیان در جهان) سودمند خواهد بود. هم‌چنین آرتو داربی ناک، اگرچه بسیار متأخرتر از دو استاد پیش‌گفته است، به لحاظ پایه‌گذاری رشته‌های "مطالعه دین‌های یونانی-رومی و هلینستی" و "مسیحیت اولیه" از شهرت و اعتباری جهانی برخوردار است. پروفسور ویلفرد کنتول اسمیت^۱ - که امروز به عنوان یکی از متخصصان تاریخ ادیان، آوازه‌ای جهانی دارد. بنیان تأسیس دوره‌های کارشناسی PhD ادیان را در هاروارد گذاشت. بدون شک، تأسیس "مرکز مطالعه ادیان جهان" در هاروارد در سال ۱۹۶۰ و نیز استادی دائمی کنتول اسمیت به عنوان دومین ریس آن مرکز (یعنی از سال ۱۹۶۴ تا سال ۱۹۷۴) نقطه عطف مطالعات دینی دانشگاه هاروارد است. مرکز مطالعه ادیان جهان، بسیاری از دانشجویان جدیدالورود و نیز پژوهش‌گران باسابقه را در طی بیست و پنج سال گذشته و از سراسر جهان به خود جذب کرده است.

امروزه این مرکز برای دانشجویان، فارغ‌التحصیلان و متخصصان ادیان، دین‌پژوهی و به ویژه مطالعات تطبیقی ادیان، هم‌چون نهادی معتبر و موثق، محل رجوع است. کمیته مطالعات دینی دانشگاه هاروارد، به تحقیقات چندرشته‌ای و میان‌رشته‌ای ادیان نیز بهای فراوان می‌دهد و خود به به دپارتمان‌های کوچک‌تر تقسیم می‌شود که عبارت‌اند از دپارتمان‌های: متون کلاسیک، زبان انگلیسی، باستان‌شناسی، هنرهای زیبا، انسان‌شناسی، تاریخ علم، روان‌شناسی و فلسفه.

ادوار و درجات تحصیلی

برای اخذ مدرک لیسانس از دپارتمان دین‌شناسی (کمیته مطالعات دینی) دانشگاه هاروارد، گذراندن چهارده نیم‌ترم به قرار زیر، الزامی است:

- یک نیم‌ترم مقدماتی با عنوان "دین"
- دو نیم‌ترم به عنوان آموزش سال دوم و برای گذراندن واحدهای دین‌شناسی A و B

- دو نیم‌ترم به عنوان آموزش سال سوم برای واحدهای دین‌شناسی A و B

- دو نیم‌ترم به عنوان آموزش سال آخر برای واحد دین‌شناسی C

- هفت نیم‌ترم برای گذراندن سایر دروس و واحدهای مرتبط با مطالعات دینی.

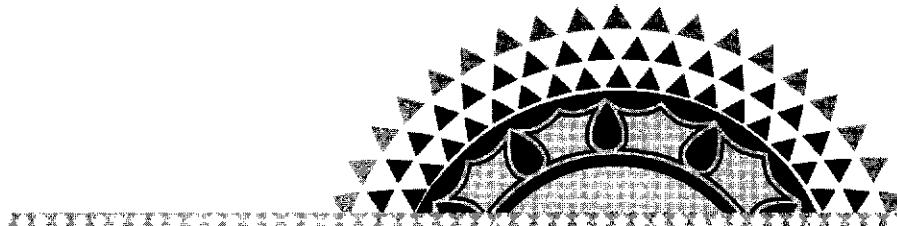
هم‌چنین برای فارغ‌التحصیلان در این مقطع، ارایه پایان نامه و موفقیت در آزمون‌های کنکور و شفاهی الزامی است. دانشجویانی که قبلًا و در جای دیگری دین‌شناسی خوانده‌اند، از گذراندن دروس فرهنگ‌های بیگانه، ادبیات و هنر، استدلال‌های اخلاقی، مطالعات تاریخی A، مطالعات تاریخی B و تحلیل‌های اجتماعی معاف‌اند.

هم‌چنین این دانشجویان می‌توانند دروسی را که قبلًا و به زبان انگلیسی در سایر دانشگاه‌های معتبر خوانده‌اند، در اینجا به سایر زبان‌ها دوباره خوانی کنند.

در هیچ یک از واحدها و ترم‌های درسی، قبولی یا مردودی اعمال نمی‌شود و تنها درس "دین‌شناسی C" در این مورد استثناست. ضمناً حداقل امتیاز قبولی و فارغ‌التحصیلی با درجه B مشخص می‌شود. بدین ترتیب درخواهیم یافت که تحصیل در رشته مطالعات دینی هاروارد در سه مرکز وجود دارد: گروه آموزشی علوم و هنرها، مدرسه الاهیات و مرکز مطالعه

مطالعات دین، به عنوان یکی از رشته‌های علوم انسانی و هم‌چون سایر علوم اجتماعی، در برنامه‌های درسی دانشگاه‌های غربی رشته‌ای جدید به شمار می‌رود. در هاروارد، مطالعات دینی به کونه‌ای سنتی ریشه دارد و حتی امروزه هم در مطالعه تاریخ زبان و فلسفه دارد و این سه مقوله پس زمینه اصلی این سه مقوله پس زمینه اصلی رشته دین‌شناسی اند دانشگاه محسوب می‌شود. جالب آن‌که رشته‌های تاریخ، زبان و فلسفه هاروارد، از قدمت و اعتبار قابل توجهی نیز برخوردارند.

و آزادی‌ها و حقوق مدنی و نسبت آن‌ها با دین به عنوان پژوهش‌های میان‌رشته‌ای مورد توجه‌اند. شایان ذکر است که چندین پژوهش و پژوهه دانشجویی که در این کمیته انجام گرفته‌اند، موفق به اخذ جایزه ویژه هاروارد شده‌اند که از آن میان می‌توان به تحقیق در خصوص "تصور دینی از شیزوفرنی‌ها" و "بحran در معبد کریشنی ویرجینیا" اشاره کرد.

اعتقاد به دینی خاص و اصولاً "دینی" بودن، شرط اولیه ورود به این رشته نیست اما دانشجویانی که با اعتقادات گوناگون دینی وارد این رشته شده‌اند، آزادانه به انجام اعمال دینی خود می‌پردازن. هم‌چنین این امکان وجود دارد که دانشجویان هم‌زمان در دو رشته یا دو زمینه به کار و تحصیل مشغول باشند.

به عنوان مثال، یک دانشجوی رشته علوم اجتماعی که علاقه‌مند تحصیل در دین‌شناسی است، می‌تواند دین‌شناسی با دین‌شناسی انتخاب کرده، در گرایش تحلیل‌های اجتماعی را انتخاب کردد. هر دو رشته به تحصیل بپردازد. از جمله رشته‌هایی که به عنوان گرایش‌های دین‌شناسی در کمیته ارایه شده عبارت‌اند از علوم اجتماعی، انگلیسی، تاریخ، تاریخ هنر، معماری، موسیقی، سیاست و فلسفه. از سوی دیگر دانشجویان از این امکان برخوردارند که در رشته‌هایی کاملاً غیرمرتبط، مثلاً پزشکی و دین‌شناسی، تحصیل کنند. انتقال از یک رشته یا دانشگاه به دانشگاه یا رشته‌ای دیگر هم با رعایت برخی ضوابط و

مدرسان کمیته (بارکر، ۴۰۹) یا از طریق سایت رسمی این مرکز فرم‌ها را دریافت کنند. مبنای تحصیل در دوره لیسانس، ترمیک است و از سپتمبر آغاز می‌شود. پایان تحصیلات عموماً در اوخر آوریل خواهد بود.

تomas ای. لویس^۱، استادیار دانشگاه هاروارد در رشته مطالعات مسیحی، رئیس فعلی مقطع کارشناسی کمیته است. دروس این دوره علاوه بر محورهای پیش‌گفته، ادیان بودیسم، هندوویسم، مسیحیت، یهودیت و اسلام را نیز دربر می‌گیرد. هم‌چنین متون مقدس، الاهیات، مراسم، شعایر و نظام اخلاقی این ادیان در کنار انسان‌شناسی، متدولوژی، تاریخ و فلسفه آن‌ها مورد تحلیل قرار می‌گیرند. در بخش تحلیل اجتماعی ادیان، جنبش‌های زنان، زنان مسیحی و آزادی‌ها و حقوق مدنی و نسبت آن‌ها با دین به عنوان پژوهش‌های میان‌رشته‌ای مورد توجه‌اند.

دانشجویانی که در این سه دیپارتمان همچنین استاد این رشته نیز از میان هر سه مؤسسه و به ویژه گروه آموزشی علوم و هنرها و مدرسه الاهیات انتخاب می‌شوند.

ادیان جهان (مرکز مطالعات دینی زنان نیز ذیل برنامه‌های مرکز مطالعه ادیان جهان جای دارد).

دانشجویانی که در رشته مطالعات دینی تحصیل می‌کنند با هر سه مرکز در ارتباط بوده و کلاس‌ها نیز در هر سه مرکز دایر است. هم‌چنین استاد این رشته نیز از میان هر سه تدریس می‌شوند تیز یکسان و همگی ذیل رشته "مطالعات دینی" ارایه شده‌اند. اما محور اصلی دروس ارایه شده در دوره پیاسنس بر دو موضوع استوار است:

۱- طرح گفت‌وگوها و مباحث امروزین در خصوص مطالعات دینی؛

۲- گسترش دین به عنوان امری حیاتی در غرب از دوران استعمارگری و روشنگری تا به امروز مدیران و موسسات مرکز امیدوارند که با پژوهش‌های بنیادین در حوزه دین‌شناسی بیشتر بیندیشند.

از دیگر برنامه‌های تقریباً مستمر مرکز، برپایی جلسات گفت‌وگو میان دانشجویان در حال تحصیل و دانشجویان فارغ‌التحصیل، دانشجویان مقاطع پایین با دانشجویان مقاطع دکترا و کل دانشجویان با اساقید است. محور مرکزی این جلسات نیز کار تخصصی در مورد دین‌شناسی، مشکلات دین‌پژوهان و تفسیر دینی در نقاط مختلف جهان است.

مراحل ثبت نام در مقطع لیسانس بدین گونه است که دانشجویان پس از پر کردن فرم مربوط، آن را به همراه شرح مختصری از تحصیلات و علایق خود به مسئول مربوطه تحویل می‌دهند و سپس در یک مصاحبه با رئیس گروه آموزشی یا معاون او شرکت خواهند کرد. فرم‌های مربوط حاوی رتبه، کلاس و طرح مقدماتی تحصیل در هاروارد است و خود شامل چهار فرم A، B، C و D است. علاقه‌مندان می‌توانند با مراجعه با دفتر مرکزی کمیته مطالعات دینی هاروارد (بارکر ۳۰۲) یا دفتر

دکتر است. البته لازم به ذکر است که آزمون این سه زبان در پایان سال اول برگزار می شود و نه در ابتدای ورود. همچنین برای برخی رشته ها مانند هندویسیم (به صورت تخصصی)، دانشنیز زبان هایی مثل سانسکریت هم لازم است. یا در مورد مطالعات اسلامی، آشنایی با زبان عربی ضروری است.

چشم انداز هزینه ها و بورس های تحصیلی

تمکن یا عدم تمکن مالی دانشجو تأثیری در پذیرش وی ندارد. اگرچه تحصیل در مقطع دکترای هاروارد، رایگان نیست و باید میزان مشخص از شهریه را سالانه بدان جا پرداخت، در مرحله پس از گزینش و قبولی دانشجویان وضعیت مالی او بررسی می شود و دانشجویانی که قادر به تأمین هزینه های جاری نباشند، از امکاناتی نظیر هزینه، بورسیه، وام و سایر حمایت های مالی بهره مند خواهند شد.

تحصیل در مقطع دکترای دین شناسی Ph. D بین هفت تا ده سال به طول می آنجامد، اگرچه توصیه کارشناسان مرکز این است که دانشجویان ظرف مدت هفت سال دروس خود را به پایان ببرند. دانشجویان در پنج سال نخست باید شهریه پردازنده اما در سال های ششم و هفتم تحصیل حقوق دریافت می کنند و در صورت تداوم تحصیل - در سال های هشتم و نهم، هزینه پژوهه های تحقیقاتی احتمالی را از دانشگاه اخذ می کنند. دانشجویانی که پس از سال دوم مایل باشند در کلاس های ترم تابستان دانشگاه شرکت کنند، بابت این کلاس ها باید دو هزار و پانصد دلار پردازنده و دانشجویان مشغول در Th. D. Ph. D. می پردازنند و سه سال حقوق شش سال شهریه می پردازنند و سه سال حقوق می گیرند.

علاوه بر این، در Th. D. ، دانشجویان از سال دوم به بعد، می توانند از فرسته های مطالعاتی و پژوهه های تحقیقاتی استفاده کرده، هزینه های مربوط را از دانشگاه بگیرند. همچنین دانشجویان ممتاز Th. D. Ph. D. و ممتاز در کلاس های زبان یا در مقاطع تحصیلی پایین تر تدریس کنند یا به صورت راهنمای تحقیق به کار مشغول شوند.

- قبولی در امتحان شفاهی، تحلیل و ریاضی هاروارد. مدرک قبولی از پنج سال پیش بدین وسیله مورد قبول است:

- ارایه مدرک تألف در زبان انگلیسی برای غیرانگلیسی زبان ها. نسلط نوشتاری شرط لازم نیست ولی به عنوان یک امتیاز مثبت در نظر گرفته می شود;

- ارایه مدرک فوق لیسانس اگرچه ضروری نیست ولی امتیازی مثبت در نظر گرفته می شود. لازم به ذکر است که اغلب دانشجویان مقطع دکترا، قبل از مقطع فوق لیسانس تحصیل کرده، مدارک خود را نیز ارایه کرده اند؛

- برای اخذ مدرک Th. D. از مدرسه الاهیات هاروارد، ارایه مدرک لیسانس الاهیات ضروری است. برای پذیرش مدارک معادل، ریس این قسمت کاترین کونکل "تصمیم گیری خواهد کرد؛

- تحصیل و اخذ مدرک در هر دو زمینه پیش شرط آن داشتن لیسانس الاهیات و موفقیت در آزمون های مربوط است؛

- تکمیل صریح فرم ها، پاسخ گویی شفاف به سوالات شفاهی (مصطفی) و ارایه توصیه نامه از دانشگاه های معتبر از عوامل مهم پذیرش در این مقطع اند؛

- علاوه بر تسلط بر زبان انگلیسی، آشنایی (در حد خواندن) با زبان های فرانسه، محلی و یونانی از شرایط پذیرش در این رشته و در مقطع

مقررات بلا مانع است.

بالاترین سطوح تحصیلی

همان گونه که پیش تر نیز گفته شد، تحصیل در مقطع دکترای دین شناسی هاروارد در دو زمینه و با دو عنوان D. Ph. و Th. D. انجام می پذیرد. تنها تفاوت این دو عنوان در دانشکده ای است که مدرک را صادر می کند D. Ph. توسط دانشکده علوم و هنرهای هاروارد و Th. D. از سوی مدرسه الاهیات هاروارد به فارغ التحصیلان مقطع دکترا اعطا می شود. اما کل برنامه ها و واحد های درسی تحت نظر انت و سرپرستی کمیته دائمی مطالعات ادیان به اجرا در می آیند و فارغ التحصیلان پس از اخذ مدرک دکترا، قادر به پژوهش و آموزش در این زمینه خواهند بود.

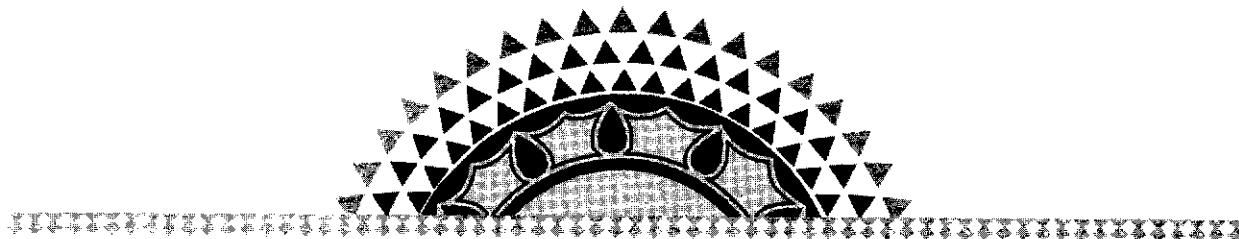
شرایط وارد به دوره دکترای این مرکز به قرار زیر است:

- ارسال یا تحول تقاضانه ای مشتمل بر اهداف و انگیزه ها در هزار کلمه؛

- تأییدیه گذراندن دوره های پیشین، مثلاً لیسانس، فوق لیسانس، دوره های تكمیلی آموزشی و پیش نیازها. (تأیید مدارک دانشجویان سایر کشورها بر عهده اعضای کمیته خواهد بود).

- توصیه نامه امضاشده سه مرکز پیش گفته و متولی مطالعات دینی هاروارد مبنی بر توانایی های دانشجو؛

بروک^{۱۷}:

۹- داستان‌های قرآنی به مثابه الاهیات، نوشته و بتی بودمن^{۱۸}:

آدرس پستی کمیته دائمی مطالعات دینی برای برقراری تماس و یا ارسال نامه و مقاله عبارت است از:

Center, Cambridge. MA ۸۳۱۲۰.
Harvard University, Barker
on the study of Religion,
Committee

برقراری تماس با این مرکز از طریق تلفن:
۶۱۷۴۹۵۵۷۸۱ یا فاکس: ۶۱۷۴۹۶۵۷۹۸ نیز

ممکن است.

هم‌چنین برای کسب اطلاعات بیشتر در خصوص کمیته، ثبت‌نام و تحصیل در مقاطع مختلف، ارتباط با اساتید، مدیران و دانشجویان مراجعه به سایت مرکز، به نشانی های

www.fas.harvard.edu

www.hds.harvard.edu

سودمند خواهد بود. در این سایت علاوه بر بسیاری نکات در خصوص خود مرکز، می‌توان به لینک‌های مفید و آدرس‌های پرفایده در خصوص مراکز و مجتمع دین‌پژوهی در سراسر دنیا دسترسی پیدا کرد.

این پایان‌نامه‌ها توسط فارغ‌التحصیلانی به نگارش درآمده‌اند که حاصل در چهار یا پنج زبان تخصص یافته‌اند و بین هفت تا نه سال زیر نظر اساتید درجه اول دین پژوهی و الاهیات به تحصیل و تحقیق مشغول بوده‌اند. اکثر این پایان‌نامه‌ها خیلی زود به کتاب تبدیل شده‌اند و به عنوان کتابی مرجع در دسترس دانشجویان رشته ادیان قرار می‌گیرند. در اینجا فهرست برخی پایان‌نامه‌های ممتاز از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۴ با ذکر نام نویسنده آن‌ها از نظر خواننده می‌گذرد:

۱- مراجع سلطنتی و معابد محلی، نوشته‌ی مائدا هیرومی^{۱۹}:
۲- سه برداشت از عدالت در نخستین روزهای اسلام، نوشته‌ی کامبیز قانع بصیری:

۳- زمینه‌سازی حقوق بشر در جهان پلورالیست، نوشته‌ی گریس کاثو^{۲۰}:
۴- دین و قومیت: ایرلند و تناخ، نوشته‌ی لیزا لارنس^{۲۱}:

۵- آزادی، دموکراسی و سرمایه‌داری: نقش دین، نوشته‌ی ایوان پترلا^{۲۲}:
۶- دین و مدرنیته، نوشته‌ی دیوید بانیز^{۲۳}:

۷- دین و انسان‌شناسی، نوشته‌ی بربان پالمر^{۲۴}:
۸- عهد جدید و ریشه‌های مسیحی، آن

محورهای اصلی دروس دوره دکترا، مطالعه نهادهای، زبان‌ها و ادبیات ادیان مختلف و نیز خصوصیات درونی‌تر آن ادیان است. بررسی پیوندهای فرهنگی و تاریخی میان این ادیان در گذشته و حال، با تمرکز بر الاهیات مسیحی، از دیگر مفاهیم پایه‌ای واحدهای درسی این دوره است.

کمیته مطالعات دینی

اعضای تشکیل‌دهنده کمیته دائمی مطالعات دینی هاروارد، در ابتدای هر سال تحصیلی انتخاب می‌شوند. امسال یعنی در سال تحصیلی ۲۰۰۴/۲۰۰۵، بیست و دو نفر برای عضویت در این کمیته برگزیده شدند که نام و عنوان برخی از آن‌ها بدین قرار است:

۱- ارسی روبرت^{۲۵}، رئیس کمیته و پروفسور تاریخ دین در امریکا از مدرسه‌الاهیات:

۲- ریویچی آبه^{۲۶}، پروفسور در رشته ادیان ژاپنی؛

۳- علی آسانی، پروفسور در رشته زبان و فرهنگ‌های هنری‌اسلامی؛
۴- شای کوهن^{۲۷}، پروفسور در رشته ادبیات

و فلسفه عبری؛

۵- دیانا اک^{۲۸}، استاد ادبیات طبیقی؛
۶- اسمیتا لاھیری^{۲۹}، استادیار انسان‌شناسی.

پایان‌نامه‌های ارایه شده در مقطع دکترا، از اعتبار و وثوق بالایی برخوردار است. تمامی

پی‌نوشت‌ها:

۱) philosophy of Religion. ۲) William James. Hollis. ۳) The committee on the study of Religion.

۴) Comparative study of Religion. ۵) The History and ۶) George foot Moore. ۷) Arthur Darby Nock.

۸) Wilfred cantwell smith. ۹) Thomas A.lewis. ۱۰) Katheryn Kunkel. ۱۱) Robert, Orsi.

۱۲) Ryuichi, Abe. ۱۳) Shaye, Cohen. ۱۴) Diana, Eck. ۱۵) Smita, Lahiri. ۱۶) Maeda, Hiromi. ۱۷) Grace, Kao.

۱۸) Lisa, Lawrence. ۱۹) Ivan, Petrella. ۲۰) David, Bains. ۲۱) Brian Palmer. ۲۲) Ann, Brock.

۲۳) Whitney, Bodman.